

N:o 80.

Uppläst och godkänt af Första Kammaren den 10 maj 1902.

» » » » Andra Kammaren den 10 » »

Riksdagens skrifvelse till Konungen i anledning af Riksdagens år 1901 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jemte dertill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1900.

(Statsutskottets utlåtande n:o 30).

Till Konungen.

Efter pröfning af hvad Riksdagens nästlidet år församlade revisorer rörande verkställd granskning af statsverkets jemte dertill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1900 uti afgifven berättelse

anmäلت samt vederbörande förvaltande verk och myndigheter uti deröfver afgifna förklaringar hos Eders Kongl. Maj:t andragit, får Riksdagen i nedan nämnda ärenden anföra följande.

Auslaget till ersättning åt personer, menigheter och allmänna inrättningar för dem genom nya strafflagens införande frångångna bötesandelar.

I skrifvelse den 21 oktober 1863 hade, enligt hvad i revisionsberättelsen meddelas, rikets då församlade ständer — med tillkännagifvande, det rikets ständer beslutat, att såsom ersättning för de förluster, som till följd af strafflagens innehåll, att deri stadgade böter borde tillfalla kronan, kunde drabba personer, menigheter eller allmänna inrättningar, finge af inflytande bötesmedel från och med det år den nya strafflagen trädde i verksamhet tills vidare dem tilläggas ett belopp, motsvarande hvad de, efter medelberäkning för senaste fem år, ditintills årligen uppburit — tillika anhållit, att Kongl. Maj:t måtte till rikets näst derpå sammanträdande ständer framlägga förslag till ersättning åt vederbörande för den förlust, som genom de i strafflagen stadgade böters indragande till kronan dem tillskyndades.

Statskontoret, som anbefalts att till Kongl. Maj:t inkomma med yttrande och förslag angående lämpligaste sättet att åt hvad rikets ständer sålunda beslutat bereda verkställighet, hade i afgifvet utlåtande anfört, bland annat, att en så fullständig utredning, som för ordnandet af ifrågasvarande angelägenhet vore af nöden, af flera skäl ej kunde då åstadkommas; dit hörde nemligen att undersöka, huruvida i afseende å sådana bötesandelar, som dittills tillkommit vissa tjenstemän, rättigheten till ersättning för förlusten deraf kunde anses vara fästad vid tjänstebefattningen eller böra med innehafvarens tjänstetid upphöra; huruvida vederbörande kommuners enahanda rätt kunde vara af beskaffenhet, att dylik ersättning borde dem för obegränsad tid tilläggas, oafsedt de tillgångar för deras behofs fyllande, som genom kommunalförfattningarna blifvit dem beredda; huruvida vissa allmänna inrättningar, med slik rätt till bötesandelar och i fortfarande behof deraf, kunde erhålla sin ersättning i mera lämplig form; huruvida särskilda af staten ingångna förbindelser förefunnos, som i nämnda hänseende medförde en ovilkorlig ersättningsskyldighet för all framtid o. s. v.; att för åvägabringande af en sådan utredning erforderliga upplysningar saknades i tillgängliga räkenskaper och handlingar, af hvilka icke med säkerhet ens kunde inhämtas, huru stor del af böterna ådömts

på grund af lagrum och särskilda författningar, hvilka genom den nya lagen blifvit upphäfdade, eller huru stor del deraf forfarande utginge, oberoende af den nya lagförändringen; *samt att* ännu mindre upplysning deraf kunde vinnas rörande de öfriga omständigheter, hvilka måste tagas i betraktande vid uppgörande af ett fullständigt förslag till reglering af ifrågavarande förhållande; och hade i följd deraf statskontoret hemställt, att alla de, vare sig tjenstemän, menigheter eller allmänna inrättningar, hvilka ansåge sig ega grundade anspråk på ifrågavarande slags ersättning, måtte genom kungörelse föreläggas att, vid lämpligt äfventyr, med företeende af angifna handlingar sig dertill anmäla.

Med anledning häraf hade Kongl. Maj:t genom kungörelse den 29 augusti 1865 förordnat, att vederbörande, som ansåge sig ega grundade anspråk på ersättning i ifrågavarande hänseende, borde före den 1 mars 1866 till utbekommande af sådan ersättning anmäla sig, de som tillhörde landsorten hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande och de i Stockholm varande hos öfverståthållarembetet, samt dervid med behöriga handlingar styrka hvad de under åren 1860—1864 åtnjutit i andelar af ifrågavarande böter.

Emellertid hade Kongl. Maj:t hemställt till 1865—1866 årens Riksdag, dels att tills vidare måtte få till vederbörande utbetalas de belopp, hvilka vid den pröfning af väckta ersättningsanspråk, som Kongl. Maj:t antingen sjelf företoge eller åt annan myndighet uppdroge, blefve godkända, dels ock att rikets ständer måtte för sådant ändamål anvisa ett särskildt förslagsanslag å 250,000 riksdaler att utgå under rubrik: ersättning till personer, myndigheter eller allmänna inrättningar för dem genom nya strafflagens införande frångångna bötesandelar; och hade hvad Kongl. Maj:t sålunda föreslagit af rikets ständer bifallits.

I proposition till 1867 års Riksdag hade Kongl. Maj:t i förevarande ämne meddelat, bland annat, att de till följd af förenämnda kungörelse af den 29 augusti 1865 inkomna ersättningsanspråk blifvit, allt efter som de insändts, af Kongl. Maj:t pröfvade, i sammanhang hvarmed Kongl. Maj:t föreskrifvit, att alla de ersättningsbelopp, som af Kongl. Maj:t för mistade bötesandelar bestämdes, skulle utgå tills vidare och intill dess den af rikets ständer begärda reglering kunde åstadkommas eller annorlunda förordnades; dock att, derest ersättning sålunda komme att tillfalla någon tjensteman, hvilken blifvit till sin befattning utnämnd efter det nya strafflagen trädde i verket, icke på nämnda ersättning finge grundas anspråk att jemväl vid en framtida reglering varda dervid bibehållen.

I enlighet med Kongl. Maj:ts förslag hade ifrågavarande anslag blifvit af Riksdagen nedsatt från 250,000 kronor till 160,000 kronor, hvilket belopp ansetts för ändamålet tillräckligt.

I det vid Kongl. Maj:ts till 1869 års Riksdag aflåtna statsverksproposition fogade statsrådsprotokoll öfver justitiedepartementens ärenden meddelades, att enligt en i departementet verkställd uträkning de uti ifrågavarande afseende utgående ersättningar belöpte sig till högst 147,298 riksdaler årligen; och då Kongl. Maj:t förklarar under år 1868 inkomna nya ansökningar om dylik ersättning icke kunna, såsom för sent framställda, vinna afseende, kunde någon förhöjning af nämnda belopp icke ifrågakomma.

Af dessa ersättningar hade, enligt hvad i anförda statsrådsprotokoll upplystes, anslagits åt:

häradshöfdingar	r:dr	6,708: —
häradar	»	6,846: —
nämnder	»	6,534: —
häradshöfdingar, häradar och nämnder gemensamt	»	1,585: —
städer (deruti för en del jemväl ingått rådstufvurätternas andelar)	»	21,630: —
rådstufvurätter	»	3,336: —
stadsfiskaler	»	34,584: —
landsfiskaler	»	1,397: —
kronofogdar	»	320: —
länsmän	»	23,146: —
särskilda inrättningar, embetsverk och tjänstemän	»	27,358: —
fattigvårdsstyrelser	»	13,834: —
kyrkor	»	20: —
	Summa r:dr	147,298: —

Då, efter hvad i statsrådsprotokollet närmare meddelades, under ofvan-nämnda rubrik »särskilda inrättningar, embetsverk och tjänstemän» inginge ersättning till skogsplanteringskassan samt till åtskilliga skogstjänstemän och betjente, men en definitiv reglering af skogsstaten föreläge och då på grund deraf denna ersättning komme att upphöra samt äfven i andra afseenden minskning uti ifrågavarande ersättningar kunde emotses, hade Kongl. Maj:t hemställt, att det för ifrågavarande ändamål utgående statsanslaget måtte nedsättas från 160,000 kronor till 120,000 kronor, med förklarande dels att ersättning för mistade bötesandelar icke vidare komme att utgå till häradar, fattigvårdsstyrelser, kyrkor och städer, hvad dessa sistnämnda anginge, såvida rättigheten till dylik ersättning ej grundade sig på särskilda privilegier eller före nya strafflagens tillkomst gifna resolutioner, dels ock att, derest definitiv reglering af skogsstaten blefve af Riksdagen och Kongl. Maj:t före följande statsregleringsperiod fastställd, ifrågavarande slags ersättning jemväl komme att upphöra för skogsplante-

ringskassan från och med år 1870 och för tjänstebefattningar vid skogsstaten med dåvarande innehafvares afgang eller tillträdande af så stor löneförhöjning, som motsvarade den ersättning de dittills uppburit.

Denna framställning hade bifallits af Riksdagen, som vid tillkännagivande af sitt beslut härom tillika anhällit, dels att de då till vissa häradshöfdingar utgående ersättningsbelopp måtte, i mån af tjensteinnehafvarnes afgang, upphöra att utgå, dels ock att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, om icke jemväl åtskilliga andra för det dåvarande utgående ersättningar af ifrågavarande beskaffenhet skulle kunna indragas.

Efter det definitiv reglering af skogsstaten blifvit faststald att lända till efterrättelse från och med år 1870 samt Kongl. Maj:t med anledning af Riksdagens nyssberörda anhällan dels förklarat sig vilja vid hvarje ny tillsättning af de häradshöfdingeembeten, till hvilka ersättning för mistade bötesandelar utginge, taga i öfvervägande, huruvida ersättningen för framtiden behöfde tagas i anspråk, dels ock förordnat, att de ersättningsbelopp, som blifvit anslagna till amiralitetskrigsmanskassan, Linköpings skogskassa och krigsfiskalen, skulle statsverket besparas, hade, enligt hvad i statsverkspropositionen till 1870 års Riksdag meddelades, det ifrågavarande ersättningsbeloppet kunnat nedbringas från ofvan angifna 147,298 riksdaler med omkring 30,600 riksdaler; hvadan, på Kongl. Maj:ts förslag, ifrågavarande anslag af Riksdagen blifvit nedsatt till 117,000 riksdaler.

Anslaget hade ytterligare nedsatts, *dels* vid 1874 års riksdag till 111,000 kronor med afseende å indragning vid reglering af häradshöfdingarnes löneförmåner af de till dem utgående ersättningsbelopp för mistade bötesandelar, *dels* vid 1877 års riksdag — i följd af den vid nästföregående riksdag fastställda lönereglering för rikets hofrätter, hvarigenom dervarande advokatfiskaler mistat förut innehafd rätt till bötesersättning, och i betraktande af att de efter den 26 maj 1876 utnämnda landsfiskaler ej berättigats till dylik ersättning samt med hänsyn till afgången bland tjänstemän, som endast haft personlig rätt till sådan ersättning — till 107,000 kronor, *dels ock* vid 1879 års riksdag med anledning af den inträdda löneregleringen för kronofogdar och länsmän till 84,000 kronor, med hvilket belopp detta förslagsanslag sedermera alltjemt blifvit i riksstaten uppfördt.

Enligt hvad revisorerne af räkenskaperna för revisionsåret inhemtat, hade ersättning från ifrågavarande anslag under året utgått med 82,799 kronor 33 öre till nedannämnda personer, menigheter och allmänna inrättningar, nemligen
rådstufvurätter,
stadsfiskaler,

häradsnämnder,
tingslagsnämnder,
landsfiskaler,
poliskammaren i Norrköping,
polisgevaldiger i Norrköping,
d:o i Karlskrona,
polisfiskalen och poliskommissarierna i Göteborg och dem underlydande
öfverkonstaplar samt befälhafvaren för stadens nattbevakningskår och
den honom underlydande nattbevakning,
stadsvaktmästaren i Uddevalla,
två poliskonstaplar i d:o,
länsmanen i Trollhättans distrikt af Väne härad,
Malungs sockens nämnd,
tre poliskonstaplar i Hernösand,
fiskalen i Örnsköldsvik,
borgmästaren i Vaxholm,
följande städer:
Norrköping,
Söderköping,
Trosa,
Karlshamn,
Kristianstad,
Helsingborg,
Landskrona,
Jönköping,
Grenna,
Eksjö,
Göteborg,
Uddevalla,
Borås,
Venersborg,
Mariestad (till kyrkans vidmakthållande),
Lidköping,
Falun,
Hernösand,
Sundsvall,
Luleå,
i Stockholm:
förste stadsfiskalen,
andre d:o,

tredje stadsfiskalen,
allmänna barnhusinrättningen,
polispersonalens pensionsinrättning,
poliskassan.

Hvad sålunda i detta ärende förekommit, hade revisorerne velat för Riksdagen omförmåla under uttalande af den mening, att det kunde ifrågasättas, huruvida den utredning i förevarande ämne och den deraf föranledda reglering, som i Riksdagens ofvannämnda skrifvelse den 21 oktober 1863 äsyftats, verkligen blifvit åstadkommen, samt att önskligt vore, att en fullständig utredning blefve åvägabragt till beredande af möjlighet för ifrågasvarande ersättnings slutliga upphörande.

På grund af remiss har statskontoret angående denna fråga afgifvit utlåtande och deruti tillkännagifvit, att den utredning, som föregått Kongl. Maj:ts särskilda beslut i fråga om de belopp, hvilka skulle utgå från nämnda anslag, icke blifvit af statskontoret verkställd, samt att detta embetsverk i öfrigt endast haft att till vederbörande utbetala berörda belopp, hvadan statskontoret icke vore i tillfälle att bedöma, huruvida — på sätt revisorerne ifrågasatt — någon ytterligare utredning i sådant hänseende vore af behofvet påkallad.

Då det otvifvelaktigt skulle lända till enkelhet och reda i förvaltningen, om ifrågasvarande mångskiftande ersättning kunde upphöra, men beslut derom måste byggas på en omfattande utredning i afseende å såväl vederbörandes rätt till denna ersättnings utbekommande som sättet för dess aflösning, der sådan måste förekomma, får Riksdagen anhålla, att Eders Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa fullständig utredning i fråga om den till personer, menigheter och allmänna inrättningar utgående ersättning för dem genom nya strafflagens införande frångångna bötesandelar samt till Riksdagen inkomma med förslag till åtgärder för denna ersättnings upphörande.

Stockholms stads kronoräkenskaper och länens landsböcker.

Jemlikt kongl. kungörelsen angående förändrade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner den 10 november 1882 blefve, enligt hvad i revisionsberättelsen vidare meddelas, arrenderätten förverkad, om arrendator underlåte att inom föreskrifven tid erlægga arrendeafgiften eller att iakttaga sina skyldigheter i afseende å säkerheten för arrendevilkorens fullgörande, äfvensom i vissa andra fall. Arrendator, hvars rätt sålunda

förverkats, vore skyldig att, om domänstyrelsen så fordrade, inom viss tid afträda egendomen, och densamma utarrenderades, om styrelsen funne skäl dertill, för de återstående arrendeåren genom offentlig auktion till den högstbjudande. För den förlust, som dervid kunde uppkomma genom arrendesummans nedgående under hvad förut varit bestämdt, förbehölles statsverket fordringsrätt i arrendatorns bo samt hos vederbörande löftesmän för den tid deras borgen omfattade.

Från gäldande af vissa fordringar, som egde sin grund i den staten sålunda förbehållna rätt till så kalladt skilnadsarrende, hade sedermera meddelats befrielse. Sedan nemligen genom kongl. kungörelsen den 13 juli 1887 rättighet medgifvits vissa kronans arrendatorer att uppsäga sina arrenden till upphörande den 14 mars 1889, hade Eders Kongl. Maj:t i särskildt ärende förklaradt, att af nämnda kungörelse följde, att för egendom, i afseende hvarå den i kungörelsen medgifna uppsägningsrätt begagnats, arrende icke borde efter den 14 mars 1889 utgå med högre belopp än vid ny utarrendering af egendomen betingats och således skilnadsarrende af föregående innehafvare icke vidare utgöras. Vidare hade 1890 års Riksdag, med bifall till derom aflåten kongl. proposition, medgifvit, att oguldna skilnadsarrenden, hvilka tillkommit på grund af arrenden, hvarom kontrakt afslutats före 1884 års ingång, finge, derest icke kontraktet blifvit förverkadt genom vanhäfd eller arrendet vore att hänföra till i kongl. kungörelsen den 13 juli 1887 bestämda undantag, arrendatorerna för arrendetiden intill den 14 mars 1889 eftergifvas och i kronans räkenskaper afskrifvas. Om hvad sålunda beslutits hade meddelats vederbörande myndigheter underrättelse genom kongl. cirkulär den 16 maj 1890.

I andra fall än dem nämnda cirkulär angäfve kunde afskrifning af dylika fordringar endast undantagsvis komma till stånd. Visserligen hade genom kongl. kungörelsen den 3 maj 1901 angående viss ändring i kongl. förordningen angående behandlingen af extra ordinarie afskrifningsfrågor och anmärkningsmål den 11 december 1830 — denna kungörelse föranledd af en utaf 1897 års Riksdag i anledning af framställning från 1896 års statsrevisorer till Eders Kongl. Maj:t aflåten skrifvelse i ämnet — i viss mån utsträckt möjlighet blifvit beredd till afskrifning af kronans utestående fordringar, men på grund af den i nämnda kungörelse uppställda begränsning, att den sålunda medgifna vidsträcktare rätten till afskrifning ej finge gälla fordran, hvars kapitalbelopp öfverstege 300 kronor, kunde kungörelsen, enligt hvad räkenskaperna gifve vid handen, mycket sällan komma till tillämpning å fordringar, som härledde sig från skilnadsarrende.

Enligt hvad revisorerne af räkenskaperna inhemtat, uppginge restantier och propriebalanser å arrendemedel den 31 december 1900 till 199,655

kronor 14 öre, af hvilken summa en mycket stor del utgjordes af skilnadsarrenden, som varit mer än tio år gamla och om hvilka anteckningar funnes, att arrendatorerna och borgensmännen, efter att under årens lopp hafva blifvit för fordringarna sökte, begifvit sig till utlandet, gjort konkurs eller saknade tillgångar. Nästan alla dessa fordringar öfverstege till kapitalbeloppet 300 kronor. Då emellertid någon utsigt för statsverket att utfå dylika fordringar icke förefunnes, hade revisorerne ansett förhållandet förtjena uppmärksamhet och velat ifrågasätta, att åtgärd måtte vidtagas i syfte att bereda möjlighet till afskrifning af fordringar på grund af skilnadsarrende i vidsträcktare mån, än nuvarande bestämmelser medgäfvit.

I häröfver afgifna utlåtanden hafva Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i samtliga de län, inom hvilka skilnadsarrenden förefinnas, tillstyrkt, att åtgärder måtte vidtagas i det af revisorerne angifna syfte. På sätt flera länsstyrelser ifrågasatt, synes det afsedda ändamålet lämpligast vinnas genom att det i kongl. kungörelsen den 3 maj 1901 angående viss ändring i kongl. förordningen angående behandlingen af extra ordinarie afskrifningsfrågor och anmärkningsmål den 11 december 1830 stadgade förfaringsätt utsträcket att gälla för kronans fordringar för skilnadsarrenden utan afseende å deras större eller mindre belopp.

Riksdagen får därför anhålla, att Eders Kongl. Maj:ts tacktes taga i öfvervägande, huruvida icke föreskrift må meddelas derom, att skilnadsarrenden, till kapitalbeloppet öfverstigande tre hundra kronor, må kunna under de vilkor, ofvannämnda kongl. kungörelse den 3 maj 1901 innehåller, få afskrifvas ur kronoräkenskaperna.

Jernvägsstyrelsen.

Enligt hvad revisorerne meddelat, innestår i riksgäldskontoret ett belopp af 49,984 kronor 51 öre, utgörande hittills ej använd del af det vid 1890 års riksdag anvisade anslag, 250,000 kronor, till bestridande af kostnaderna för inköp af jernvägen Luleå—norska gränsen.

Som anledning syntes revisorerne förefinnas till antagande, att detta innestående belopp ej vidare skulle komma till användning för det ändamål, till hvilket anslaget beviljats, hade revisorerne velat ifrågasätta, huruvida icke utredning härom lämpligen borde genom jernvägsstyrelsens försorg åvägabringas, för att beloppet derefter måtte kunna i vederbörlig ordning afföras.

Jernvägsstyrelsen har uti den 18 januari 1902 afgifvet utlåtande, be-

träffande revisorernes förevarande framställning, anført, att, på sätt jemväl framginge af Riksdagens revisorers berättelse om verkställd granskning af statsverkets jemte dertill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1898, från riksgäldskontoret utbetalts af ifrågavarande anslag under år 1892 19,749 kronor 93 öre, under år 1894 1,207 kronor 30 öre samt under år 1898 179,058 kronor 26 öre. Af sistnämnda belopp hade 3,476 kronor 26 öre enligt af Eders Kongl. Maj:t den 19 november 1897 styrelsen lemnadt bemyndigande användts till betäckande af den del af kostnaden för expropriationsförrättningar, som belöpte på sådan mark, som redan vid tiden för omförmälda banas öfvertagande af staten varit dermed förenad, och återstoden 175,582 kronor, i enlighet med af 1898 års Riksdag på derom framställd proposition lemnadt medgifvande, utbetalts såsom godtgörelse för af jernvägsstyrelsen förskottsvis utgifven expropriationsersättning för mark, som, innan eganderätten till Luleå—Gellivarebanan öfvergått från svensk—norska jernvägsbolaget till svenska staten, för jernvägsanläggningen tagits i anspråk, men hvilken icke ingått uti det mellan bolaget och staten rörande banan uppgjorda köpeaftal. Till jernvägsstyrelsen hade emellertid af det ifrågavarande anslaget, 250,000 kronor, öfverlemnats allenast omförmälda, under år 1898 från riksgäldskontoret utbetalda belopp, tillhopa 179,058 kronor 26 öre, för att af styrelsen redovisas, under det i öfrigt utbetalningarna från ifrågavarande anslag skett direkt genom riksgäldskontoret och således utan att passera jernvägsstyrelsen. Någon framställning från jernvägsstyrelsen om disposition af återstående anslagsbeloppet för ändamål, likartade dem, hvartill samma anslag, enligt hvad ofvan nämnts, år 1898 användes, vore icke att förvänta, hvadan från jernvägsstyrelsens sida icke något vore att erinra mot sagda belopps afförande.

Då, efter hvad jernvägsstyrelsen upplyst, någon utbetalning från ifrågavarande anslag icke vidare läser förekomma, synes anslaget, som alltjemt i reglementet för riksgäldskontoret upptagits under rubriken »återstående utgifter i följd af beslut vid föregående riksdagar», böra jemte derå resterande belopp 49,984 kronor 51 öre ur riksgäldskontorets räkenskaper afföras och i sådant syfte riksgäldskontoret erhålla meddelande om, att beloppet icke vidare är för det med anslaget afsedda ändamål behöfligt.

Riksdagen får derfor anhålla, att, derest förberörda, å det till bestri- dande af kostnaderna för inköp af jernvägen mellan Luleå och gränsen mot Norge anvisade anslag uppkomna besparing må af Eders Kongl. Maj:t befinnas icke vara för det med anslaget afsedda ändamål behöfligt, Eders Kongl. Maj:t täcktes låta vidtaga de åtgärder, som för beloppets afförande ur räkenskaperna må varda erforderliga.

Konsistorierna och läroverken.

Beträffande Strengnäs högre allmänna läroverk hafva revisorerne meddelat, att i en af lektor J. A. Drysén utgifven publikation angående läroverkets arkiv, hvilken åtföljt läroverkets redogörelse för läsåret 1875—1876, meddelats, att de under n:o 7 betecknade arkivalier utgjordes af en i juni 1820 inbunden bok med skrifna titeln »Om Gymnasii gårdar och tomter» och innehölle 25 handlingar jemte en karta öfver prebendehemmanet Norrby. Läroverkets dåvarande gårdar hade, enligt hvad af Drysén meddelats, varit: a) *läroverksbyggnaden*, bygd af biskop Rogge och biskopsgård från hans tid till reformationen; b) *bibliotekshuset* af tegel, bygdt af enskild person i slutet af 1700-talet och till sitt ändamål inköpt 1864; c) *Olivehällska huset*, uppfördt af biskop L. Paulinus, i hvilket 2:ne af lektorerna hade fria boställsrum; d) *en bebyggd tomt (under n:o 194)*; huset af trä inköpt af arfvingar efter lektor Algren. Det hade varit boställsrum för den äldste lektorn, men år 1866 af Kongl. Maj:t anslagits till rektorsbostad, hvilket nya förhållande skulle inträda, då den dåvarande innehafvaren lektor Gezelius blefve pensionerad eller med döden afginge; e) *tomten 195* med hus af trä; f) *tomten 198* med hus af trä; g) *tomten 198* med större hus af trä; å samma tomt vore en mindre och i alla afseenden otillräcklig gymnastikbyggnad uppförd; h) *ny tomt* framför läroverket, inköpt 1871 och afsedd till exercisplats och till plats för ny gymnastiklokal; i) *tomten 169* med hus af trä, skänkt af lektorn, sedan kyrkoherden i Eskilstuna I. Hysing till »Konrektorsembetet» i Strengnäs; den innehades enligt staten af andre adjunkten.

Af läroverkets räkenskaper för revisionsåret inhemtades, att hyra under året uppburits dels för Olivehällska huset med 137 kr. 26 öre, dels för gården n:o 108 med 800 kronor, dels för gården n:o 195 med 500 kronor och dels för gården n:o 198 med 275 kronor. På hvad sätt ofvannämnda gårdar i öfrigt disponerades, framginge ej af räkenskaperna; och då i öfrigt rätten till desamma disponerande syntes oviss och det, enligt revisorerne förmenande, borde utrönas, huruvida en och samma lärare skulle, såsom nu vore förhållandet, ega förmånen af mer än en boställslägenhet, förutom donerad boställshemman, hade revisorerne ansett utredning i ärendet böra åstadkommas och med anledning deraf velat fästa Riksdagens uppmärksamhet å detsamma.

Med anledning af revisorerne förevarande framställning har domkapitlet i Strengnäs afgifvit utlåtande den 8 sistlidne januari, deri dom-

kapitlet åberopat ett från rektorn vid allmänna läroverket i Strengnäs G. Klingberg inhemtadt yttrande, i hvilket anföres följande:

Den i läroverkets tryckta årsredogörelse för 1875—1876 upptagna, af revisorerne anförda förteckningen vore icke fullt exakt. Den under »d)» nämnda gården hade icke anslagits till rektorsbostad år 1866, utan genom ett kongl. bref af den 20 augusti 1867 hade det bestämts, att den i den ordning, som i förteckningen anfördes, skulle blifva rektorsgård. Under »g)» talades om tomten 198 i stället för 108, och den under »i)» upptagna gården hade tomtnumret 168, icke 169.

Angående dispositionen af de i förteckningen upptagna gårdarne vore det påtagligt, hvartill de under »a)» och »b)» antecknade husen användes, då det ena kallades »läroverksbyggnaden» och det andra »bibliotekshuset». Det borde dock anmärkas, att den förra byggnaden äfven inrymde vaktmästarebostad, ett rum och kök, och att i den senare utom »stifts- och gymnasiebiblioteket» samt domkyrkans bibliotek jemväl läroverkets naturalie- och fornsamlingar samt öfriga etnografiska samlingar vore inrymda. Till lärohusen hörde den under »g)» upptagna gymnastikbyggnaden, hvilken vore belägen å tomten n:o 108.

De under »c)», »d)» och »i)» upptagna, bebyggda tomterna innehölle boställslägenheter jemlikt gällande, i vederbörlig ordning konfirmerade donationsbref och kongl. bref den 20 augusti 1867.

De under »e)», »f)» och »g)» antecknade gårdarne vore, såsom räkenskaperna utvisade, uthyrda till enskilda personer, naturligtvis med undantag af gymnastikbyggnaden å tomten n:o 108. Inkomsten af dessa under förra hälften af 1800-talet inköpta gårdar hade af ålder tillfallit »Gymnasii byggnadskassa» eller den s. k. »Egna kassan», som inköpt gårdarne, och som användts så, som det förstnämnda namnet utvisade, d. v. s. äfven till underhåll af de offentliga lärohusen. Såsom exempel på användningen af denna kassas medel kunde påpekas, att denna kassa på 1850-talet bestridt utgifterna för den ännu använda gymnastikbyggnadens uppförande, och att den med Eders Kongl. Maj:ts medgifvande komme att bestrida utgifterna för uppförandet af den nya gymnastikbyggnad, hvartill byggnadsritning i december 1901 blifvit fastställd. I sammanhang härmed borde det antecknas, att kassans medel aldrig användts till nybyggnad eller reparationer å de på tomten n:o 168 uppförda åbyggnaderna, enär byggnads-skyldigheten för dessa ålegat »konrektor» och, sedan dennes embete upphört, den adjunkt, i hvars lön den »boställsjord», som utgjordes af tomten n:o 168, varit i lönestaten upptagen.

Så mycket angående dispositionen af läroverkets gårdar och tomter. Hvad dernäst beträffande rätten för enskilda lärare att disponera de under

»c)», »d)» och »i)» upptagna gårdarna, så anmärktes till en början, att de under »c)» och »i)» upptagna vore privatdonationer. Angående den sistnämnda hade rektor påpekat, att åbyggnaderna å den under »i)» antecknade tomten (n:o 168) underhöllas af den lärare, som innehade samma tomt såsom »boställsjord». Någon rätt till dessa åbyggnader syntes läroverket icke ega i annan mening, än att det vore läroverkets pligt att vaka öfver att donationen vidmakthölls. Boställshafvarens rätt till att disponera den finge väl anses tillräckligt betryggad genom donationsbrevet och genom syneinstrument, liksom hans rätt till den nyssnämnda boställsjorden vore honom garanterad genom lönestaten.

Beträffande de under »c)» antecknade boställslägenheterna hade rektor den uppfattningen, att Kongl. Maj:ts bref af den 5 februari 1808 i afseende på dispositionsrätten till dessa egde gällande kraft. Enligt detta skulle två lektorer hyresfritt inrymmas »uti det till gymnasium för detta skänkta Paulinska stenhuset med tillhörande trädgård», medan andre lektorer tillförsäkrades »hushyror», hvarjemte lektorerna tillåtes att »efter ålder i tjensten» välja mellan hushyra och hyresfri bostad. Såvidt rektor kunde förstå, vore härmed utsagdt, att Paulinska huset vore en privatdonation, afsedd för två lektorer vid läroverket, och att de två äldsta lektorerna hade rätt att med afstående af rätten till hushyror disponera boställslägenheterna i nämnda hus.

Återstode att utreda, i hvad mån det kunde anses oegentligt, att en och samme lärare, »såsom nu vore förhållandet», egde förmånen af mer än en boställslägenhet. Denna fråga rörde rektor Klingberg personligen, enär han innehade embetsgård såsom rektor och boställslägenhet såsom lektor.

I afseende på detta sakförhållande meddelade rektor först följande fakta:

1:o) att han den 10 juni 1881, då ännu lektor i Karlstad, erhållit förordnande att från och med den 1 september bestrida rektorsbefattningen med rätt att uppbära »den för ifrågavarande befattning anslagna lön», hvartill jemlikt § 129 af läroverksstadgan äfven hörde »embetsgård» eller »hushyra»;

2:o) att han på grund häraf till den 1 maj 1882 åtnjutit hushyra såsom rektor, men från denna tid jemlikt ofvan anförda bref af den 20 augusti 1867 innehafvt rektorsgården;

3:o) att han efter framställning af domkapitlet enligt kongl. bref af den 4 november 1881 den 30 november samma år utan ansökan och prof till Strengnäs öfverflyttats såsom lektor;

4:o) att han efter derom gjord ansökan genom resolution af den 20

april 1883 fått sina löneförmåner i så måtto förändrade, att han i stället för rektorslönen egt att, med bibehållandet af den lektorslön, som han varit i tur att innehafva, uppbära ett belopp, svarande mot det, hvarmed samma lön understege den i stat uppförda rektorslönen;

5:o) att han på grund häraf såsom yngre lektor utan anmärkning uppburit »hushyra» såsom lektor och, sedan han blifvit en af de två äldsta lektorerna, likaledes utan anmärkning disponerat en boställslägenhet i det Paulinska huset.

Efter meddelandet af dessa sakuppgifter annärker rektor, att den oegentlighet, som man trott sig finna deri, att han disponerade två boställslägenheter, icke vore större än den, som egde rum, då kyrkoherde på landet hade två hemman sig å lön anslagna, båda försedda med nödiga bostadslägenheter. Det vore ingen oegentlighet, om man besinnade, att den andra bostaden vore en såsom naturaprestation gifven beståndsdel af lönen, som man egde uppbära. Och så syntes den äfven vara betraktad i läroverksstadgan § 129 mom. 1.

Slutligen påpekar rektor, att, om han år 1900 ej varit i andra lönegraden såsom rektor, han skulle, i fall endera bostadslägenheten varit honom fränkänd, hafva såsom rektor varit i alldeles samma löneställning, som han skulle hafva varit såsom lektor i högsta lönegraden, hvilket ju strede mot läroverksstadgans mening.

I likhet med revisorerne anser Riksdagen, att utredning bör åstadkommas angående dispositionen vid nuvarande boställsinnehafvares afgång af de till rektor och öfriga lärare vid Strengnäs allmänna läroverk anslagna bostadslägenheter; och då det af läroverkets rektor afgifna, här ofvan intagna yttrande i detta ämne icke synes lemna fullständig ledning för bedömande af dessa frågor, får Riksdagen anhålla, att Eders Kongl. Maj:t täcktes låta föranstalta om en fullständig utredning angående dispositionen af de till rektor och öfriga lärare vid Strengnäs allmänna läroverk anslagna boställslägenheter.

Stockholm den 10 maj 1902.

Med undersåtlig vördnad.